

Groenlo: Vestingstad van Grolsch en de Grollenaren

Herdefiniëring als wapen tegen krimp

Tekst: Geesje Rietveld
geesje@acquirepublishing.nl

Zoals veel gemeenten vecht de gemeente Oost Gelre tegen de krimp. Sinds het vertrek van de Grolsch brouwerij in 2004 zagen inwoners en bestuur van Groenlo steeds meer burens en ondernemers verstrekken. In 2011 was het tijd voor een interventie. Groenlo moest weer een levendige, bruisende stad worden, waar mensen maar al te graag wonen en werken. Een historische vestingstad gelegen in de mooie natuur van de Achterhoek, die het bezoeken waard is voor toeristen. Voor het Programma Stad Groenlo 2012-2027 heeft de stad zich geherdefinieerd; een opgave die de gemeente samen met de ondernemers en de bewoners heeft ingevuld. Vestingstad aan de Stadsgracht, stad van Grolsch, maar bovenal stad van de Grollenaren. Deze zomer werden de in het plan aangewezen QuickWins afgerond, waaronder de Boompjeswal en de Markt.

Stedenbouwkundige Henkjan Lue-sink laat met gepaste trots het programmaboek zien dat hij met behulp van de bewoners, ondernemers en Bügel Hajema maakte. Middels een ludieke Ansichtkaartenactie ('Groeten uit Groenlo'), zeer informele bijeenkomsten ("Met de poten op tafel") en een speciaal ingerichte website vroeg de gemeente aan alle

Grollenaren: wat maakt Groenlo zo bijzonder? En wat moeten we doen om van Groenlo weer een vitale stad te maken? De Grollenaren toonden zich uiterst betrokken bij hun stad: de Ansichtkaarten werden massaal teruggestuurd, de bijeenkomsten druk bezocht en veel ondernemers waren meer dan bereid om mee te denken en zelfs te investeren.

De Top 10 van Groenlo Stad

Uit de inventarisatie kwam een Top 10 rollen van zaken die dringend aandacht behoeften, waaronder het centrum, de ondernemers, de winkels, het toerisme, de parken en parkeren. Op democratische wijze werd uit alle ideeën het programma ontwikkeld, bestaande uit vier pijlers

Het autoverkeer wordt nu langs de Markt geleid

mers en bewoners. Ze zien dat er op korte termijn iets gebeurt met hun ideeën.”

Veel van de projecten en QuickWins zijn niet fysiek maar zijn gestoeld op samenwerking, innovatie of organisatie. Zo werd er ten behoeve van de recreatie en het toerisme een app gerealiseerd met digitale fiets- en wandelroutes, en werden er twee stadsmanagers benoemd die op diverse manieren de ondernemingszin in de binnenstad stimuleren en leegstand helpen tegengaan. Overduidelijke nummer 1 van de Top 10 was het opknappen van de binnenstad. De Markt; het centrale plein van centrum-oost waar drie oude invalswegen op uitkomen, moest volgens alle betrokkenen nog vóór het terrasseizoen van 2013 worden aangepakt. Daarmee werd de Markt de katalysator van de stadsvernieuwing.

Het hart van de vesting

De Markt en omgeving stonden centraal in de besloten prijsvraag die de gemeente uitschreef voor een Integraal Gebiedsontwikkelingsplan voor heel centrum-oost. Luesink: “We vroegen Bügel Hajema, Royal Haskoning en het lokale Anacon om aan de hand van Programma Groenlo Stad, een schetsontwerp te maken voor de Markt, en een prijsopgave voor heel centrum-oost. In onze afweging telde de beeldkwaliteit van het schetsontwerp zwaarder dan de prijsopgave, al moest deze natuurlijk wel haalbaar zijn.” Alle drie de ontwerpen werden gepubliceerd op de programma-website, via facebook en hingen in het stadhuis ter inzage. Het ontwerp van Bügel Hajema, gemaakt door ir. Frans Beune, won met overtuiging.

Beune beschrijft de opgave van de Markt. “Acht jaar geleden is de Markt compleet heringericht, waarbij veel rekening is gehouden met de wensen van de middenstand rondom het plein. Die wilden het autoverkeer op het trechtervormige plein behouden, omdat ze anders bang waren voor inkomstendering. Resultaat was dat de Matteliersstraat

nog steeds dwars over de Markt liep, waardoor het aanliggende Europlein en kleine kerkplein gevoelsmatig werden gescheiden. Van een plein was eigenlijk geen sprake. Nu is de winkelfunctie vrijwel verdwenen van de Markt en heeft het plein vooral een horeca- en evenementenfunctie. De belangrijkste eisen van de bewoners luiden dus dit keer dat de Markt de centrale huiskamer van Groenlo moest worden, gezelliger. Warmer ook, doelend op de strakke, koude natuurstenen vloer die acht jaar geleden was aangelegd. Maar van een totale reconstructie mocht geen sprake zijn en de hoogwaardige materialen van de laatste herinrichting moesten zoveel mogelijk worden hergebruikt. En bovenal moest het plein autovrij worden.” De Matteliersstraat werd daarom van het plein verwijderd. Aan de zuidkant worden auto's langs het Europlein gestuurd, aan de noordkant wordt het verkeer op de Beltrumsestraat – waar voorheen de Matteliersstraat op aansloot – via de Notenboom- en Nieuwestraat omgeleid. Fietsers zijn wel welkom op de Markt maar alleen als gast; dit is voetgangersdomein. Beune: “Alleen zo konden we van dit hele hart één plein maken.”

Hoogwaardige basis

In zijn ontwerp behield Beune de natuurstenen vloer van de Markt, met de plint van roodbruine straatbakstenen langs de gevels: “Dit zijn prachtige materialen om een

Op advies van een lokaal bedrijf in de expertgroep, werden alle projecten gefaseerd in 1-, 5- en 10-jaar maatregelen.

huisstijl op te baseren die we in alle projecten konden doorvoeren.” De landschapsarchitect werkte, parallel aan het Marktontwerp, drie straatprofielen uit: een woonstraat, een winkelstraat en straten die onderdeel uitmaken van de nieuwe parkeeroute rondom het centrum. Projectleider John Berentsen legt uit: “Zodra we ergens een straat onder handen ne-

- Centrumvoorzieningen & Bereikbaarheid, Leefbaarheid & Werkgelegenheid, Historische beeldkwaliteit & Openbare ruimte en Vrijtijdseconomie & Cultuur - met daaronder 15 projecten. Luesink: “Op advies van Nedap, een technologisch bedrijf betrokken via de expertgroep van grote lokale ondernemingen, hebben we de 15 projecten gefaseerd in maatregelen die binnen één, vijf, en tien jaar gerealiseerd moeten zijn. De vijf-jaar projecten zijn planvormend van karakter, de tien-jaar plannen vallen meer onder visie. Maar de QuickWins, de projecten die binnen één jaar gerealiseerd konden en moesten worden, zorgen voor een direct impuls. Voor de stad maar ook voor de betrokkenheid van onderne-

men, passen we deze profielen toe. Want momenteel telt Groenlo wel zestien verschillende straatprofielen. Daar moet weer eenheid in komen." Om de Markt een warmer aanzicht te geven, liet Beune in breedte variërende stroken van warmgekleurde granieten keien frezen in de grijze pleinvloer. In de onderste punt van de trechter, waar zich het stadhuis, het Europelein en de Oude Calixtuskerk bevinden, werd dezelfde natuurstenen vloer met keienstroken gelegd, met doorvoering van de bakstenen plinten en messing goten zoals op de Markt. Leibomen en granieten keien maken van het kleine kerkpleintje een intiem en toch onlosmakelijk verbonden plekje. Het kerkbestuur nam op eigen rekening - maar wel naar een passend ontwerp

van Beune - de omgang rondom het middeleeuwse gebouw onder handen, inclusief het aanlichten van de gevels.

Door een natuurstenen driehoek in de bestrating aan te brengen is het kerkpleintje meer bij de Markt getrokken

Op de Markt plaatste de gemeente een tweede zilverlinde met rondom een houten boombank. Op aangeven van bewoners en ondernemers werd aan de rand van het plein tevens een gietijzeren pomp voor drinkwater geplaatst. Beune maakte het ontwerp: een moderne interpretatie van de pomp zoals deze in vervlogen tijden op de Markt stond. Aan de bovenzijde is de Markt

Om weer eenheid te krijgen in de veelheid aan verschillende straatprofielen, krijgen straten vanaf nu één van de drie door Beune ontworpen profielen.

afgesloten middels vier grote bakken met Parrottia's. "De bakken zijn met speciale stalen pinnen gefundeerd in de vloer. Bij evenementen kunnen de bakken worden verwijderd en de stalen pinnen in de bestrating gedemonteerd", aldus projectleider John Berentsen. Want evenementen vinden nu met enige regelmatig plaats in deze nieuwe huiskamer van Groenlo. Op aangename dagen zitten de terrassen vol en in de punt bij het Europelein vindt nu de weekmarkt

Beune ontwerp op de Markt een nieuwe fontein naar historisch voorbeeld.

Van een reconstructie van de Markt mocht geen sprake zijn en de hoogwaardige materialen moesten zoveel mogelijk worden hergebruikt.

plaats. "Recent vestigde zich hier een nieuwe kapperszaak en er liggen plannen voor een 'streekmarkt' in een pand aan de Beltrumsestraat, een verzameling van winkeliers die streekproducten verkopen", aldus Berentsen. "We zien dat de ondernemers langzaam terugkomen. Er ontstaan nieuwe initiatieven, samenwerkingen, ook buiten de gemeente om. Precies wat Groenlo nodig heeft."

Historie herleeft op de Boompjeswal

De Markt ligt in het hart van de oude vesting, een belangrijk gebied binnen het programma Groenlo

De vernieuwde Boompjeswal maakt onderdeel uit van een veelomvattend plan met de gracht.

Stad. Het historisch centrum wordt omringd door de stadsgracht die in de middeleeuwen en tijdens de 80-jarige oorlog veel breder was en met zijn hoge wallen en bastions 'Grol' beschermde tegen aanvallen van buitenaf. Waar de invalsweg Matteliersstraat de gracht oversteekt, ligt sinds september zomer een bijzondere brug die uitkijkt over de vernieuwde Boompjeswal aan beide kanten van de gracht. Samen vormen de Markt en de Boompjeswal de paradepaardjes van de QuickWins als het gaat om stadsvernieuwing.

De herinrichting van de Boompjeswal maakt onderdeel uit van een meerjarenplan, namelijk het verbreden van de gracht en het terugbrengen van de oorspronkelijke grachtenstructuur. De verbreding zal plaatsvinden aan de buitenoevers waar de gemeente een parkachtige inrichting voor ogen heeft van glooiende oevers met oevervegetatie en solitaire bomen op de kant. Bijkomend voordeel van de grachtverbreding is dat het de doorstroming en daarmee de waterkwaliteit zal verbeteren. "Aan de binnenzijde van de gracht willen we de strakke belijning van de oude

Groenlo Stad 2012-2027

- *Deelproject: Centrum Oost*
- *Financiering: de gemeente Oost Gelre, provincie Gelderland (Cultuurhistorische parel van de Achterhoek) ...?*
- *Budget: 5 miljoen euro*
- *Aannemer: Roumaat*
- *Leverancier en onderaannemer natuursteen: Gebr. Voets*
- *Realisatie pomp: Slotboom Winterswijk en Smederij Oldenhaven Beune*
- *Meubilair: Vermolen Groep*
- *Onderaannemer brug: Meerdink-Bruggen*

bastions en vestingwerken recreëren", schetst Beune. "Dat beeld wordt gekenmerkt door strakke beukenhagen en rijen beukenbomen." Uiteraard wordt de grachtreconstructie aangepast op plekken waar huizen of andere waardevolle bebouwing dit onmogelijk maakt. De heringerichte Boompjeswal biedt in ieder geval een veelbelovende glimp in de toekomstplannen voor de stadsgracht.

De eyecatcher van de hervormde Boompjeswal is de brug. Alle verkeer dat vanaf het busstation richting het

De nieuwe brug en stenen kolonnen vormen een waardige entree voor vestingstad Groenlo.

Bewoners en ondernemers worden projectleiders

Direct in 2011 bij het opstellen van het Programma Stad Groenlo is een actieve burgergroep betrokken van zo'n dertig Grollenaren, "vertegenwoordigers van heel Groenlo die fungeren als de voelsprietten onder de inwoners", verwoordt Luesink. Daarnaast is een expertgroep samengesteld uit lokale bedrijven. "Het algemeen belang onder deze groep is de lokale economie. En zij voorzien ons van zakelijke adviezen, houden de plannen scherp, de werkwijzen efficiënt en dragen bij in de financiering". Beide groepen worden gestuurd door de ambtelijke werkgroep. "Samen vervangen deze drie groepen de oude overall projectleiding zoals we die bij voormalige projecten kenden. Per sub-project, zoals de Markt, wordt een nieuw ontwerpteam samengesteld bestaande uit direct omwonenden, één vaste ontwerper, vakspecialisten, één of twee leden uit de burgergroep en John en ikzelf. De ontwerpen voor de sub-projecten moeten worden goedgekeurd door de driedelige projectleiding. Op deze manier verzekeren we ons dat we per locatie datgene doen wat de omwonenden willen, terwijl we ook het algemeen belang van alle Grollenaren en de ingezette beeldkwaliteit continueren."

Gestimuleerd door dit open participatietraject startten de actief betrokken ondernemers Arjan Hagens en Linda Commandeur, die tevens stadsmanager is, een Groenlo's burgerinitiatief onder de naam BS22. Genoemd naar het voormalig leegstaand pand aan de Beltrumsestraat 22, zijn zij een werkplaats begonnen waar goede ideeën van Grollenaren werkelijkheid kunnen worden. Inmiddels vormen Hagens en Commandeur samen Klaarmakers.nl, een initiatief waar heel actief Nederland terecht kan voor hulp en advies bij het verbinden, mobiliseren, waarmaken en klaarspelen van burgerinitiatieven.

Kijk op Klaarmakers.nl voor meer inspiratie

oude centrum rijdt, komt over deze brug. Waar voorheen een bovenal functionele en zicht belemmerende overgang lag, ligt nu een open-gewerkte elegante brug met een donkere stalen frame en een houten brugdek. Beune maakte het ontwerp. "Het brugdek memoreert aan de middeleeuwen toen deze brug nog was vervaardigd uit hout. Voor zover ik weet is het één van de weinige verkeersbruggen in dit materiaal." Aan de overkant, links van de brug, staat een replica van het oude stadskanon, zijn loop gericht op oude vijanden die de brug niet mogen bereiken.

Op de binnenoever wordt de brug geflankeerd door vijf meter hoge pylonen gemetseld van kloostermoppen, speciaal gemaakte ruwe bakstenen. De metselwerken refereren aan de doorgang in de oude stadsmuur. De wandelpaden op de Boompjes-

Grolsch weer terug op geboortegrond

Dat Groenlo en de Grollenaren met deze plannen op de juiste weg lijken te zijn, wordt bevestigd door het feit dat in 2012, na de presentatie van Groenlo Stad, Grolsch weer neerstreek in zijn geboortestad.

De activiteiten van de Grolsch drankenhandel in Enschede, de drankenhandel in Babberich en de afdeling Horeca Services zijn nu gezamenlijk gevestigd in Groenlo, werkzaam onder de organisatie 'De Klok Dranken'.

wal snijden door de pylonen, waar smalle uitsparingen een boeiende doorkijk bieden. Voor de oplettende bezoeker ten slotte, heeft de gemeente een subtiele historische hint aangebracht in het straatbeeld. Met Spaans graniet zijn de oorspronkelijke stadsmuur en de oude steunberen zichtbaar gemaakt in de bestrating, inclusief de trottoirbanden. Daar

De oude stadsmuur en vestingwerken zijn zichtbaar gemaakt in de bestrating

Replica's van de oude kanonnen bewaken opnieuw de entree van Groenlo

waar in onze eeuw groen is verrezen, is de oude stadsmuur verbeeld middels rode beukenhagen.

Luesink: "Groenlo leeft grotendeels van het toerisme en de recreatie, waarbij onze geschiedenis geldt als de grootste trekker. Het versterken van de relatie met recreatiepark

Marveld en het ontwikkelen van recreatiemogelijkheden zoals rondvaarttochten over de gracht, lukt alleen als we de beleving van onze unieke historie waar mogelijk weer tot leven wekken. Wat we nu op de Boompjeswal hebben gerealiseerd, is daar een mooi voorbeeld van. De wal, de brug en het kanon vormen nu een markante entree voor Grol." De redactie beaamt: komt dat zien.

Met de groeten uit Groenlo.

